

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze diplomové práce

Podnikatelská struktura v zemědělství v ČR a v EU

Bc. Zdeňka Procházková

© 2015 ČZU v Praze

Podnikatelská struktura v zemědělství v ČR a EU

Souhrn

Diplomová práce vymezuje podnikatelskou strukturu v zemědělství, porovnává ji se strukturou ve vybraných státech EU a zhodnocuje efektivnost forem podnikání v zemědělském sektoru. Práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části jsou uváděny přístupy a možnosti vymezení podnikatelské struktury podle vybraných kritérií, a charakterizovány faktory, které podnikatelskou strukturu ovlivňují. Praktická část přibližuje vývoj podnikatelské struktury v ČR v historickém kontextu, porovnává strukturu v zemědělství České republiky se strukturou vybraných států EU podle stanovených přístupů a hodnotí efektivnost forem podnikání. V závěrečné části jsou shrnuty zjištěné poznatky podnikatelské struktury, jejího vývoje a postavení ČR v rámci mezinárodního srovnání.

Klíčová slova: podnikatelská struktura, zemědělský podnik, Evropská unie, zemědělství, právní forma podniků, velikost obhospodařované půdy, efektivnost

1. Cíl a metodika práce

Cílem diplomové práce je charakteristika podnikatelské struktury v zemědělství v ČR a v porovnání se státy EU. Pro dosažení hlavního cíle bylo využito dílčích cílů, kterými jsou definování přístupů a možností k vymezení podnikatelské struktury, definování faktorů ovlivňujících podnikatelskou strukturu, zmapování vývojových etap změn podnikatelské struktury v ČR, porovnání podnikatelské struktury s vybranými státy EU a zjištění efektivnosti forem podnikání. Potřebné informace byly získány studiem odborné literatury a studií, a dále zpracovány na základě metody deskripce, analýzy a komparace.

2. Podnikatelská struktura v zemědělství – možnosti a přístupy k jejímu vymezení

Podnikatelskou strukturu v zemědělství lze roztřídit a vyjádřit pomocí mnoha kritérií podle různých úhlů pohledu, přičemž výsledná struktura má odlišnou vypovídací schopnost. Nejčastěji používaným kritériem je podnikatelská struktura podle právní formy. Podniky fyzických osob nejčastěji představují hospodářství majitele a jejich velikost bývá malá, proto i velké procento těchto podniků obhospodařuje méně zemědělské půdy než podniky právnických osob, které nejčastěji tvoří velké podniky. Při založení podniku je velmi důležité zvážit, zda majitel svůj podnik zaregistruje jako fyzickou či právnickou osobu, jelikož každá forma přináší klady i zápory, a pro každého je výhodnější jiná právní forma. Dalším členěním je podle velikosti, kdy daným kritériem může být velikost obhospodařované zemědělské půdy, nebo ekonomická velikost vycházející z klasifikace zemědělských podniků podle EU. Při porovnávání těchto dvou kritérií může nastat situace, kdy i malé podniky podle velikosti obhospodařované půdy mohou z hlediska ekonomické velikosti patřit do skupiny velkých podniků, jelikož výše jejich celkové produkce dosahuje vysokých hodnot. Při setřídění podniků podle velikosti obhospodařované půdy nejvíce půdy obhospodařují velké podniky, jelikož mají vyšší průměrnou výměru z. p. oproti malým podnikům. Dalšími možnostmi členění podnikatelské struktury je podle výrobních oblastí, podle způsobu hospodaření a podle počtu pracovních sil. Na základě uvedených kritérií lze zemědělské podniky roztřídit do skupin a zjistit, které podniky v zemědělství převládají, jaký je jejich podíl na obhospodařované půdě a mnoho dalších.

Základním faktorem, který ovlivňuje podnikatelskou strukturu, jsou ekonomické aspekty, kdy v rozvojových státech zaujímá agrární sektor významnou složku v národní ekonomice,

naopak ve státech s vyspělou ekonomickou podíl agrárního sektoru klesá. Dalšími faktory jsou poté podmínky a možnosti získání dotačních podpor, a motivační faktory vlastníků.

3. Podnikatelská struktura v zemědělství ČR a EU

Podnikatelská struktura v českém resp. československém zemědělství prošla různými etapami vývoje, které nastaly nejčastěji vlivem politických změn. Výrazné změny v zemědělství nastaly především za vlády komunistické, později socialistické strany, kdy v podnikatelské struktuře převažovaly státní podniky a jednotná zemědělská družstva. Naopak soukromí zemědělci byly v tomto období značně znevýhodňováni. Po roce 1989 se ve vládě prosadila demokratická strana, která zavedla proces restituace a privatizace majetku a začala tak transformace českého zemědělství. Počet jednotných zemědělských družstev a státních podniků se snižoval, kdy většina majetku byla převedena do rukou fyzických, popř. právnických osob. Posledním přelomovým obdobím byl vstup ČR do EU, kdy se české zemědělství stalo součástí jednotného evropského trhu. Všechny nastalé změny výrazně změnily podnikatelskou strukturu, která se tak odlišovala od podnikatelské struktury v ostatních zemích EU.

V porovnání s vybranými státy EU je v českém zemědělství z pohledu počtu zemědělských podniků převaha podniků FO, avšak větší procento zemědělské půdy obhospodařují podniky PO, které mají větší průměrnou výměru z. p. oproti podnikům FO. Podobnou strukturu mají i ostatní státy EU (Portugalsko, Maďarsko a Rumunsko), avšak výrazně se odlišuje Německo, kde převažují podniky FO, které obhospodařují největší část zemědělské půdy. Z hlediska velikosti obhospodařované zemědělské půdy převládají v českém zemědělství velké podniky. Odlišná struktura je v Německu, kde převažují střední podniky o velikosti do 100 ha z. p.. Vysoký počet malých podniků se nachází v Rumunsku, Portugalsku a Maďarsku, ovšem pouze v Rumunsku tyto podniky obhospodařují 1/3 z. p.. Struktura pracovních sil je ve vybraných zemích na podobné úrovni, kdy převažují pravidelně zaměstnaní pracovníci. Rozdílnost je však ve struktuře těchto pracovníků, kdy v ČR převládají zaměstnanci, avšak v ostatních zemích pracují více samostatní hospodáři a rodinní příslušníci. Výrazná odlišnost je v Maďarsku, kde 81,3% tvoří rodinní příslušníci (vč. hospodáře) a 8,1% zaujímají zaměstnanci.

V hodnocení efektivnosti zemědělských podniků hrají důležitou roli ekonomické ukazatele, jako např. velikost celkové produkce, výše spotřeby, výše dotací apod. Při zkoumání ziskovosti odvětví lze konstatovat, že velikost zisku je velmi výrazně ovlivňována externími

náklady, které jsou zejména u podniků PO vysoké. Podniky PO zaměstnávají více zaměstnanců, čímž mají vysoké mzdové náklady, více hospodaří na pronajaté půdě, tudíž mají i vysoké pachtovné (nájemné). Všechny tyto faktory zvyšují náklady, čímž ovlivňují celkovou ziskovost podniku. Nejsou-li při výpočty ziskovosti odvětví brány v úvahu dotace, které zvyšují výnosy, vykazují některé tyto podniky v určitých zemích ztrátu a je vidět ztrátovost odvětví.

4. Závěr

Podnikatelská struktura se během posledních let značně vyvíjela a v porovnání s vybranými státy z pohledu právní formy není příliš rozdílná (s výjimkou Německa, kde převažují střední podniky FO). Z pohledu efektivnosti však dosahují zemědělské podniky v ČR menší ziskovosti. K jejímu zvýšení by přispěla snaha o redukci celkových nákladů zemědělských podniků. Těmito náklady jsou především výrobní spotřeba, kde jsou zahrnovány výdaje na nákup hnojiv, krmiv apod. Další výraznou nákladovou položkou jsou mzdové náklady, které jsou u podniků PO výrazně vyšší oproti podnikům FO, a velmi ovlivňují ziskovost podniků. Vlivem snížení těchto veškerých nákladů by se ziskovost jednotlivých zemědělských podniků zvýšila.

5. Seznam použitých zdrojů

M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK: Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě, 1.vyd. Nakladatelství Libri, Praha, 2010, 530s. ISBN 978-7277-113-4

I. BÍČÍK, V. JANČÁK: Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990, Univerzita Karlova, Praha, 2005.88 s. ISBN 80-86561-19-4

A. GROLIG a kol.: *Ekonomika zemědělství*, Státní zemědělské nakladatelství Praha, 1983, 451 s.

J. KRAUS, E. DIVILA, Z. SOKOL: *Agrární struktura ve vyspělých ekonomikách*, VUZE, Praha 1994, 42s., ISBN 80-85898-05-5

J. PÍČ a kol.: *Ekonomika zemědělských podniků*. 1. vyd., Státní zemědělské nakladatelství Praha. 1984, 325 s.

Internetové zdroje

J. Hanibal: *Agrocenzus 2010*, [online] ČSÚ, 2012, 149 s., (pdf) [cit. dne 24.11.2014]

Dostupné z: http://www.apic-ak.cz/data_ak/12/k/Stat/Agrocenzus2010analytika.pdf

Evropská komise: *Politiky Evropské unie: Zemědělství*, [online] EU, Lucemburk, 2014. 16str. (pdf) ISBN 978-92-79-41386-5. [cit. dne 15.2.2015]. Dostupné z:

http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/cs/agriculture_cs.pdf

Europäische Kommission: *Finanzierungsmöglichkeiten im Rahmen der Gemeinsamen Agrarpolitik*, [online]. 2015. [cit. dne 15.2.2015]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/agriculture/cap-funding/funding-opportunities/index_de.htm

Statistické dokumenty

FADN CZ: *Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků v síti FADN CZ za rok 2013*. [online] Praha, 2014, 149 str. (pdf). [cit. dne 15.3.2015]. Dostupné z:

http://www.vsbox.cz/fadn/Z_DOWNLOAD/PUBLIK/FADN_2013_FINAL.pdf ISBN 978-80-7271-210-6

Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012, „Zelená zpráva“ Ministerstvo zemědělství. [online]. UZEI 2012, 403 s., (pdf) [cit. dne 30.12.2014]. Dostupné z:

http://eagri.cz/public/web/file/291876/Zprava_o_stavu_zemedelstvi_CR_za_rok_2012.pdf